

بررسی تأثیر مراسم و مناسبت‌های ملی در تقویت همبستگی و وحدت ملی با تأکید بر تربیت اجتماعی جوانان

دکتر اصغر آب‌خضر*

دکتر حسین متفکر**

تاریخ دریافت: ۹۳/۰۴/۱۵

تاریخ پذیرش: ۹۳/۰۷/۲۹

چکیده

در این نوشتار، نقش و کارکرد برگزاری مراسم و مناسبت‌های ملی بر همبستگی اجتماعی و وحدت ملی مورد بررسی قرار گرفته است. این تحقیق از نظر نوع کاربردی و به لحاظ روش توصیفی-تحلیلی است. از نظر پاسخگویان، که خبرگان و کارشناسان آشنا با موضوع هستند، بیشترین عامل اثرگذار در تقویت وحدت ملی، مذهب با میانگین ۴/۸۶ و به ترتیب هویت ملی جامعه و سرزمین مشترک برشمرده شده است. هر چند تمام عوامل در تقویت وحدت ملی به سهم خویش مؤثر است در این میان زبان با میانگین ۴/۱۰ کمترین تأثیر را در وحدت ملی به خود اختصاص داده است. همچنین هرچند تأثیر عوامل شکل‌دهنده در تربیت اجتماعی از نظر صاحب‌نظران یکسان بیان شده بین این عوامل درک نقش (۴/۵۲) از وزن بیشتری برخوردار است، به عبارت دیگر آنچه در تربیت جوانان باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد، تبیین نقش و چگونگی ایفای نقش جوانان در اجتماع است که می‌تواند تأثیر بسزایی در تربیت اجتماعی آنان داشته باشد.

کلیدواژه‌ها: مناسبت‌ها، مراسم، وحدت ملی، همبستگی ملی، تربیت اجتماعی، جوانان

* - دکترای تعلیم و تربیت از دانشگاه پداگوژی تاجیکستان

** - دانشیار دانشگاه پیام نور

۱. مقدمه

انقلاب اسلامی ایران ساختار و ویژگیهای منحصر به فردی را داراست که آن را از تمامی انقلابهای جهان جدا می‌کند. این انقلاب در باورهای عمیق مذهبی و فرهنگی مردم ایران ریشه دارد و از طریق بزرگداشت‌های ملی باز تولید می‌شود. یکی از مهمترین ویژگیهای انقلاب اسلامی، که پایه گذار و تثبیت کننده این حرکت بی نظیر مردمی شد، برگزاری مراسم و آیینهایی بود که از سالها پیش از انقلاب اسلامی استعداد و طراوتی در تشکلهای و گروههای مردمی فراهم کرده بود. این مراسم عموماً متولیان مردمی و بیشتر در قالب هیئات و تشکلهای دینی و دیگر گروههای اجتماعی ساماندهی می‌شد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، وضع سیاسی اجتماعی کشور به گونه‌ای رقم خورد که ضرورت حضور مردم و مشارکت گسترده اقشار مختلف در مراسم و راهپیماییهای مختلف ضامن تثبیت و تداوم انقلاب شد. از آن پس آیینهای ملی و مذهبی و حضور مردم و بویژه جوانان در این اعیاد و مناسبتها به عنوان ظرفیتی برای وحدت ملی و تجدید پیمان با انقلاب اسلامی تلقی شد. جوانان امروز با حضور در آیینهای ملی و مذهبی در فرایند رو به رشد جامعه قرار می‌گیرند که این وضعیت نقش مهمی در استمرار حیات نظام جمهوری اسلامی ایران دارد. از طریق روند حضور مردم در اجتماعی است که نسلهای قدیمی تر فرهنگ جامعه و ارزشهای خود را به نسلهای جدیدتر منتقل می‌کنند و با توجه به چنین انتقالی است که جمهوری اسلامی توانسته است فرهنگ تمدنی خود را استمرار بخشد.

در جامعه ایران اسلامی حضور مردم بویژه جوانان در جهت وحدت ملی برای نسل سومی که با حال و فضای ایدئولوژی اسلامی انقلاب کمتر آشنا است در قالب بزرگداشتها و برپایی مراسم و مناسبتهای آیینی در طی سال چون اعیاد ملی مانند عید باستانی نوروز، اعیاد مذهبی و دینی مانند مراسم نیمه شعبان، میلاد پیامبر اعظم (ص)، عید سعید فطر و قربان و مراسم دهه فجر، سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی ایران و روز جهانی قدس و هم چنین مراسم ملی، مذهبی در کشورهای جهان قابل بررسی است. بنابراین هدف اصلی این پژوهش، بررسی موقعیت و جایگاه مراسم، مناسبتها، جشنها و آیینهای ملی در حفظ و تقویت وحدت و انسجام ملی جامعه ایران است.

۲. بیان مسئله

درباره اینکه چگونه بین اعضای جامعه همبستگی به وجود می‌آید و موجب تبدیل شدن آن به ملت می‌شود، دیدگاه‌های و نظریه‌های مختلفی ارائه شده است. با وجود مکاتب فکری و نظریه‌پردازی‌های مربوط به نظر می‌رسد مجموعه عوامل مؤثر در همبستگی ملی را، که در دیدگاه‌های مختلف آمده است، می‌توان به عنوان معیار و ملاک ارزیابی همبستگی ملی به کار گرفت و با تأکید بر آنها در جهت بررسی همبستگی ملی اقدام کرد. با این دیدگاه عناصری چون زبان مشترک، نژاد مشترک، قومیت مشترک، فرهنگ واحد، آداب و رسوم مشترک، تاریخ و گذشته مشترک، ارزشهای مشترک، دلبستگی به سرزمین واحد، برداشتهای ذهنی و خاطرات مشترک، افتخارات مشترک، منافع و مصالح مشترک، آرمانها و آرزوهای مشترک، همه عواملی است که با استفاده از آنها می‌توان به تجزیه و تحلیل همبستگی ملی در جامعه پرداخت (قاسمی، ۱۳۸۶: ۳۲۱).

در نظام اجتماعی، اتحاد و همبستگی ملی از مهمترین عوامل دوام و بقای آن اجتماع به شمار می‌آید. هر گونه حرکت و اقدامی که اتحاد و همبستگی ملی را در جامعه مخدوش سازد، خطر و تهدیدی برای موجودیت آن به شمار می‌رود. از این روست که دولت-ملت‌ها به عنوان واحدهای ملی تمامی توان و امکانات خود را برای رفع خطرهایی به کار می‌گیرند که همبستگی ملی آنها را تهدید می‌کند و می‌کوشند به روشهای مختلف و به کارگیری ابزارهای مناسب، اتحاد و همبستگی ملی را تقویت کنند. جامعه ایران ویژگیهای منحصر به فردی دارد که آن را از جوامع دیگر متمایز می‌سازد. با نگاهی جامعه‌شناسانه، ایران جامعه‌ای متکثر به شمار می‌آید. وجود قومیتها، زبانها و مذاهب گوناگون و مختلف از ویژگیهای جامعه ایران شناخته می‌شود. به لحاظ جغرافیایی و ژئوپلتیک، ایران در موقعیتی واقع شده است که اجباراً تحت فشار جریانها و نیروهایی بوده که از چهار سو بر این جامعه وارد شده است و نیروهای واگرا و گریز از مرکز را با هدف جدا شدن از ایران و منضم شدن به دیگر واحدهای سیاسی و یا تشکیل واحدهای سیاسی جدید فعال و تقویت کرده‌اند (احمدی، ۱۳۷۸: ۱۴۳).

از نظر تاریخی هم بویژه با توجه به تاریخ دو بیست ساله اخیر، ایران در مقاطع مختلف با طرحها و برنامه‌هایی از سوی قدرتهای بزرگ و صاحب نفوذ روبه‌رو بوده است که در برخورد با

ایران در مواقع مختلف تجزیه ایران و تقویت نیروهای تجزیه طلب را مبنای عمل خود قرار داده، و کوشیده‌اند تا به تکه تکه شدن ایران جامعه عمل پوشانند. قراردادهای ۱۹۰۷ و ۱۹۱۵ دو نمونه برجسته این تلاشهاست (ذوقی، ۱۳۶۸: ۱۱۲).

پیروزی انقلاب اسلامی و گسترش عمق استراتژیک نظام جمهوری اسلامی و مخاصمه قدرتهای استکباری و طراحی مدل‌های مختلف جنگ سخت، نیمه سخت و نرم در جهت تضعیف همبستگی ملی بر حساسیت آن افزوده است. با توجه به این واقعیت‌ها اتحاد و همبستگی ملی برای ایرانیان، نیازی تاریخی و ضرورت زندگی پر نشاط اجتماعی به شمار می آید. عظمت و شگفتی‌های فراوان انقلاب باعث شد این پدیده عظیم به عنوان معجزه قرن لقب گیرد. انقلابی که بزرگترین تأثیر را در معادلات جهانی باعث و موجب احیای اسلام، زدودن غبار خرافات و انحرافات از چهره اسلام ناب شد و به استقرار حکومت اسلامی انجامید. ملت ایران به برکت انقلاب صاحب دستاوردهای عظیمی شده است و وظیفه انقلابی، اسلامی او ایجاب می کند که این دستاوردها را حفظ کند. ارزشها و اصول انقلاب را که نشأت گرفته از اسلامی و حاصل و ثمره خون شهیدان و فداکاری ملت ایران است چون گوهری گرانبها باید پاس بداریم. به منظور نگهداشت و پاسداشت انقلاب اسلامی، جشن سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی هر سال می باید باشکوهتر از قبل برگزار گردد تا در این راستا این کثرت و وحدت مردم به اتحاد ملی و امنیت ملی و در عین حال رفع هرگونه تهدید از جانب بیگانگان بینجامد. بنابراین پرسشی که وجود دارد این است که: «مراسم و مناسبتها بر همبستگی ملی و وحدت ملی چه تأثیری دارد؟»

۳. تعریف مفاهیم

۳-۱. مراسم و مناسبتهای مذهبی و دینی

مراسم ملی و مذهبی و دینی، فعالیت‌های نمادین، متعارف و مرسوم است که در روزهایی خاص و با هماهنگی قبلی با اهدافی مشخص انجام می شود. جشن پدیده‌ای اجتماعی - فرهنگی در زمره آداب و مناسک دینی و سنت‌های قومی است که از شروع تشکیل اجتماعات انسانی در هر زمان و تمدنی و به هر شکل و صورتی در زندگی مردم جایگاه ویژه‌ای داشته است. جشنها و آیینها در ایران مانند هر کشور دیگر می توان به چند دسته رده بندی کرد:

۳-۱-۱. مراسم باستانی و اسطوره‌ای

از دورانهای کهن بسیاری از جشنها همراه با اسطوره‌ها و افسانه‌هایی درباره پیدایش آنها بر جای مانده است؛ چون نوروز، تیرگان، مهرگان، یلدا و سده. این جشنها بی‌گمان در آغاز برای یادآوری فصلها و تنظیم برنامه‌های کشاورزی بوده، و با گذشت زمان مناسبتها و داستانهای دیگر به آن افزوده شده است (عابدی، ۱۳۸۷: ۲۷).

۳-۱-۲. جشنها و آیینهای دینی

در همه ادیان و مذاهب روزهایی هست که در بزرگداشت و یادآوری رویدادها تولد و مرگ پیشوایان به برگزاری جشن و شادی و سوگواری می‌پردازند. در دین اسلام، تولد حضرت پیامبر(ص)، عید فطر، عید قربان، رحلت حضرت پیامبرص، عید قربان، جشن نیمه شعبان نمونه‌هایی از آن است (همان).

۳-۲. جشنها و آیینهای ملی میهنی، حکومتی، انقلابی

به‌طور کلی جشنها و آیینهای ایرانی را می‌توان به پنج دسته تقسیم کرد: گروه اول را آیینهای باستانی، اسطوره‌ای و فصلی تشکیل می‌دهد که شامل جشنهایی مانند نوروز، تیرگان، مهرگان، یلدا، سده و... است. گروه دوم شامل آیینهای دینی و مذهبی مانند عید غدیر، عید فطر، عید قربان، جشنهای تولد و سوگواری و وفات ائمه و... می‌شود. گروه سوم، آیینهای ملی، میهنی و حکومتی است. جشنهای پیروزی انقلاب اسلامی ایران، که هر ساله در ۲۲ بهمن برگزار می‌شود یا مراسم هفته دفاع مقدس، نمونه‌ای از این‌گونه مراسمها است. گروه چهارم، آیینهای منطقه‌ای است که مخصوص یک ناحیه یا قوم خاص است و در دیگر نقاط کشور برگزار نمی‌شود؛ مانند جشن برداشت خرمن یا مراسم شروه خوانی یا مجلس زار و باد، که در بعضی اقوام یا مناطق کشور برگزار می‌شود و بالاخره گروه پنجم شامل آیینهای خانوادگی مربوط به تولد، ازدواج، ختنه، بلوغ، زیارت، مرگ و... است که در طوایف و خانواده‌های مختلف به صورتهای گوناگون برگزار می‌شود (همان: ۲۸).

۳-۳. جشنها و آیینهای خانوادگی

در کنار جشنها و آیینهای اسطوره‌ای دینی و ملی، که مردم هر کشور یا پیروان هر دین برگزار می‌کنند، هر خانواده نیز به مناسبت تولد، ازدواج، مرگ و... یکی از کسان و خویشاوندان آیینهای را برگزار می‌کنند. این آیینهای خانوادگی نیز با گردهمایی خویشان و آشنایان و مهمانی دادن در این روزها متناسب با آن روزها در ابراز شادی مشترک و یا همدردی همراه است. جشنها و آیینهای خانوادگی را می‌توان با آشکاری بیشتر به تعبیر آرنلد وان گنپ در شمار آیینهای گذر تلقی کرد (روح‌الامینی، ۱۳۷۸: ۱۷).

۴. مباحث نظری تحقیق

مراسم آیینی وسیله اجرایی آموزه‌ها و دستوره‌های دینی و مذهبی در هر جامعه‌ای است و از آنجا که این دستورها اغلب شامل آموزه‌های اخلاقی و تعدیل‌کننده افراط و تفریط‌های رفتاری برای اعضای جامعه است، می‌توان بروشنی به ارتباط مستقیم مراسم آیینی با ارزشهای اخلاقی پی برد، به طوری که در بیشتر موارد، نمونه‌های آرمانی و متعالی اخلاقی افراد هر جامعه، هنگام برگزاری مراسم آیینی آنها مشاهده می‌شود. احترام به کار و فرهنگ، یاری متقابل (تعاون)، وفای به عهد، نگهداشتن حرمت سالخورده‌گان، مراقبت از کودکان، عشق به دین و میهن، سرزنش بدی و شرارت، نکوهش بیدادگری و ستم، مردانگی، ثبات، صمیمیت، ایثار و... نمونه‌هایی از ارزشهای اخلاقی است که از طریق مراسم آیینی منتقل می‌شود (عابدی، ۱۳۸۷: ۲۷).

گرد هم آوردن مردم در فواصل زمانی منظم و حفظ خطوط ارتباط و همکاری آنها، یکی از مهمترین کارکردهای مراسم آیینی به شمار می‌آید که از طریق یکپارچه‌سازی جامعه، باعث اعتبار بخشیدن به وضع موجود و در نهایت، ثبات اجتماعی در سطح جامعه می‌شود. فراهم آوردن زمینه تقویت و تأیید دوباره پابندی جامعه به برخی ارزشها و باورداشتهای خاص که ممکن است فراموش یا کم‌رنگ شده باشد، کاهش کشمکش‌های اجتماعی بین اعضای جامعه، تحکیم نظارت اجتماعی از طریق نهادهای مدنی و سازمانها و تشکلهای غیردولتی و گروه‌های نخبگان و آگاهان، انتقال غیرمستقیم ارزشها و آداب و رسوم از نسلی به نسل دیگر «جوانان» در جریان برگزاری مراسم کارکردهای دیگر آیینها و مراسم آیینی است.

۴-۱. همبستگی و وحدت ملی

همبستگی ملی یکی از ارکان اصلی قدرت ملی و تضمین‌کننده امنیت است، اما ماهیتی پیچیده، چند بعدی و متغیر دارد. علاوه بر این، همبستگی مفهومی نسبی است و درجات مختلفی از آن در حوزه‌های مختلف تصورشدنی است. همبستگی اجتماعی در مفهوم بسیار اساسی و حداقلی آن هیچ‌گاه از میان نمی‌رود. از سوی دیگر همبستگی کامل به معنای نبودن هرگونه ناهماهنگی در نظام اجتماعی هم در عالم واقع رخ نمی‌دهد. بنابراین می‌توان حدود نسبی برای سنجش همبستگی جوامع و نظام‌های اجتماعی در نظر گرفت؛ یعنی از درجات بالاتر و پایین‌تر همبستگی سخن گفت و عوامل نوسان در این درجات را بررسی کرد. به علاوه از انواع همبستگی هم سخن به میان آمده است.

از مفهوم همبستگی نزد اندیشمندان تعاریف گوناگون شده است. ابن خلدون همبستگی را در قالب مفهوم عصیت طرح می‌کند که براساس خون، نژاد، دین، ترکیبی از این عناصر است و بین گروهی از مردم به وجود می‌آید. از نظر وی این عصیت، که عمدتاً در جوامع بدوی وجود دارد، آن‌چنان نیرویی را ایجاد می‌کند که به قدرت معطوف است و موجب بروز تحولات سیاسی و اجتماعی می‌شود. همبستگی در فرهنگ علوم سیاسی، همکاری و اشتراک مساعی افراد جامعه (ملی یا بین‌المللی) برای مرفه‌ترین و مترقی‌تر ساختن زندگی و مقاومت در برابر ستم، تعدی و تجاوز است (آقابخشی، ۱۳۷۶: ۱۱۴).

به نظر آلن پیرو در فرهنگ علوم اجتماعی، همبستگی، احساس مسئولیت متقابل بین چند نفر یا چند گروه است که از آگاهی و اراده برخوردار باشند. هم‌چنین، همبستگی می‌تواند شامل پیوندهای انسانی و برادری بین انسانها به‌طور کلی یا حتی وابستگی متقابل حیات و منافع آنان باشد. کلماتی چون وحدت، وفاق، اتحاد، یکپارچگی، همگونی، همسوایی، همسازی، همانندی، همگرایی و... از اصطلاحاتی است که کمابیش به یکدیگر نزدیک است (رجب نسب، ۱۳۸۰: ۶۰). چلبی در تعریف همبستگی ملی می‌گوید: همبستگی ملی، احساس تعلق خاطر مشترک و احساس تعهد مشترک افراد به اجتماع ملی یا آن «ما»ی بزرگی است که به افراد هویت جمعی می‌دهد (چلبی، ۱۳۷۸: ۳۱). در فرهنگ علوم سیاسی میان همبستگی ملی، یکپارچگی ملی، وحدت و اتحاد ملی و تلفیق ملی تفاوتی ذکر نشده است و بر این اساس تعریف می‌شود: مجتمع

ساختن اجزای جامعه (گروه‌های کوچک و خاص محلی، قومی، زبانی و مذهبی کشور) در کل همبسته‌تر، و یا جوامع کوچک بسیار را به صورت جامعه بزرگ (ملت واحد) در آوردن... این تعبیر مترادف وحدت و اتحاد ملی است (آقا بخشی، ۱۳۷۶: ۱۲).

پیشرفت هر جامعه‌ای تابع انسجام آن جامعه است. تا هنگامی که عناصر مختلف سیاسی، اقتصادی و بویژه فرهنگی جامعه‌ای از انسجام و منطق درونی برخوردار نباشد، نمی‌تواند مجموعه آن جامعه را در مسیر پیشرفت، توسعه‌افتگی و در نهایت، برخورداری از امنیتی پایدار سوق دهد. یکی از مؤلفه‌های مهم ایجاد انسجام آحاد مردم جامعه، وجود حس مشترک مبنی بر داشتن منافع مشترک است. به طور معمول این حس در گذر زمان شکل می‌گیرد و هر چه در گذشته ریشه دورتر داشته باشد از استحکام بیشتری برخوردار است (سریع‌القلم، ۱۳۸۲: ۳۳). واقعیت این است که جامعه ایران، موزاییک کنار هم چیده است. اگرچه به ظاهر رنگ و لعاب‌های آن گوناگون، رنگارنگ و با نقش و نگارهای خاص خود، یگانه و بیگانه از هم می‌نماید در اصل فرش‌انداز یک جامعه است و در زیر یک سقف حیات می‌یابد و سرنوشت تاریخی - فرهنگی واحدی را رقم می‌زند؛ هم‌چنانکه گاه خوشی و نیک‌انجامی در کنار هم زیسته‌اند، گاه سختی و بدفرجامی نیز به طور یکسان در پایان آن به نظاره نشسته‌اند. ظلم متجاوزان و ستمگران داخلی و خارجی را نیز کم و بیش با هم درک و لمس کرده، و در فتوحات و لشکرکشی‌ها نیز در کنار هم رکاب زده، و دوشادوش هم جنگیده‌اند و به رغم فراز و نشیب‌های تاریخی، هویتی کهن و فراقومی را به نام ایران پدید آورده‌اند که در عین کثرت، بیانگر وحدت و انسجام اجتماعی ویژه‌ای است.

۴-۲. هویت ملی

هویت مفهومی مرتبط با وحدت و همبستگی ملی است. هویت در لغت به معنای «هستی» و «وجود» است و به لحاظ فلسفی در فلسفه مشایی (ارسطویی) ریشه دارد. معنی لغوی هویت «آنچه هست آن» است. دکتر محمد معین در فرهنگ فارسی در تعریف هویت آورده است: «هویت عبارت از حقیقت جزئی است؛ یعنی هرگاه ماهیت با تشخیص لحاظ و اعتبار شود، هویت گویند و گاه هویت به معنی وجود خارجی، و مراد تشخیص است و هویت گاه با لذات و گاه بالعرض است.

در اصطلاح عمومی «آنچه موجب شناسایی شخص، ایل، قوم یا ملتی شود هویت آن می‌نامیم» (صدر، ۱۳۷۷: ۱۵ و ۱۶)؛ اما به‌عنوان مقوله‌ای از علوم انسانی، هویت بنا به زمان و موقعیت سیاسی و اجتماعی و فرهنگی (داخلی و خارجی) دگرگون می‌شود و در واقع، کل مرکب و متحولی است که اجزا و انواع گوناگونی دارد و تداعی‌کننده ماهیت یا ذات تغییرناپذیری نبوده و نیست.

هویت ملی فراگیرترین و در عین حال مشروعتین سطح هویت در تمامی نظام‌های اجتماعی - جدای از گرایش‌های ایدئولوژیک - است. اهمیت مفهوم هویت ملی نسبت به سایر انواع هویت جمعی در تأثیر بسیار آن بر حوزه‌های متفاوت زندگی در هر نظام اجتماعی است؛ مثلاً هویت ملی در حوزه سیاسی، آرمانها را تحقق می‌بخشد یا به قدرت حاکم مشروعیت می‌دهد و بر میزان نفوذ آن می‌افزاید.

هویت ملی فرایند پاسخگویی آگاهانه ملت به پرسش‌هایی درباره خود، گذشته، کیفیت، زمان، تعلق، خاستگاه اصلی و دائمی، حوزه تمدنی، جایگاه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و ارزشهای ملهم از هویت تاریخی خود است (حاجیان، ۱۳۷۹: ۱۹۵)؛ به عبارتی، جامعترین هویت جمعی نزد مردم، هویت ملی نامیده می‌شود و نوعی احساس پابندی، دلبستگی و تعهد به اجتماع ملی (عام)، و جزئی از هویت فرد است (رزازی‌فر، ۱۳۷۹: ۱۰۳). هم‌چنین هویت ملی را می‌توان مجموعه‌ای از نشانه‌ها و آثار تاریخی (آگاهی مشترک افراد جامعه از گذشته تاریخی و احساس دلبستگی به آن و احساس هویت تاریخی)، زیستی - جغرافیایی (نگرش مثبت به آب و خاک به دلیل سکونت در یک کشور و یک سرزمین معین و متمایل بودن به مهاجرت و مرجع دانستن زندگی در آن بر سایر نقاط جهان)، فرهنگی (مجموعه مناسک عام، شیوه‌های معماری، سنتها، اعیاد، هنرهای ملی و قومی، اسطوره‌ها و عرفها و فولکور و زبان)، دینی (برخورداری از دین و آموزه‌های مذهبی مشترک، پابندی و وفاداری به آن، اعتقاد و تمایل به مناسک و آیینهای مذهبی فراگیر اجتماعی (پذیرش مصالح و منافع جمعی بر مصالح و منافع فردی، ابراز رضایت عمومی از اوضاع موجود، مشارکت در نظام تقسیم کار و پابندی به هنجارهای عام)، سیاسی (دانش سیاسی، مشارکت سیاسی، علاقه به ملت، اعتماد به نظام سیاسی، فعالیت‌های سیاسی، وفاداری به نهاد‌های سیاسی و پذیرش مشروعیت و کارآمدی حکومت) و روانی (اعتماد کامل، برقراری روابط دوستانه و عاطفی در تمامی ابعاد) دانست که سبب تفاوت جوامع از یکدیگر می‌شود. هویت ملی اصلی‌ترین سنتز و

حلقه ارتباطی بین هویت‌های خاص محلی و هویت‌های عام فراملی است و مفهومی متحول، تکامل یافته و پویا دارد. به این ترتیب هویت‌های فراملی پیوسته در تکمیل و باز تولید هویت ملی مؤثر است؛ هرچند امکان تنزل و انسداد سطح هویت ملی را نیز نمی‌توان نادیده گرفت.

کاستلز هویت را فرایند معنا سازی بر اساس ویژگی فرهنگی یا مجموعه‌ای به هم پیوسته از ویژگی‌های فرهنگی می‌داند که بر منابع معنای دیگر اولویت داده می‌شود؛ اما میان هویت و نقش، تفاوت قائل است؛ زیرا هویت را سازمان‌دهنده معنا می‌داند و نقش را سازمان‌دهنده کار کردها. بر این اساس، هویت منبع معنا برای خود کنشگران است و به دست خود آنان ساخته می‌شود (کاستلز، ۱۳۸۰، ج ۲: ۲۳ و ۲۲).

در تعریف نهایی می‌توان گفت که هویت ملی مجموعه‌ای از گرایشها و نگرشهای مثبت نسبت به الگوهای هویت‌بخش و یکپارچه کننده در سطح کشور به‌عنوان واحد سیاسی است. چنانکه قبلاً اشاره شد، ظرفیت و استعداد قانون اساسی در بخش هویت ملی، کاملاً وسیع و بسیار است. قانون اساسی با توجه به اصول پانزدهم، شانزدهم، هفدهم و هیجدهم در ارائه این هویت مشترک ملی، تلاش، و به جمع اجزای هویتی در قالب هویت‌های متکثر در ذیل هویت مشترک توجه کرده است. بنابراین تصمیمات و سیاستها باید در جهت شفاف کردن و توسعه چنین قالبی برای هویت ملی باشد و افراط و تفریط در جانب هویت‌های متکثر یا هویت مشترک با روح حاکم بر اصول قانون اساسی در تضاد است.

اصطلاح همبستگی ملی با تعبیرهای وحدت، همدلی، وفاق ملی، یکپارچگی اجتماعی، انسجام اجتماعی و مانند آن، قرابت معنایی دارد و همگی - به اجمال - بر پیوندهای عمیق اجتماعی، وابستگی‌های ملی و دینی، علائق و احساسات مشترک و کنشها و واکنشهای مورد اتفاق دلالت دارد.

در نگاهی کلی منظور از همبستگی پدیده‌ای است که بر پایه آن در سطح یک گروه یا یک جامعه، اعضا به یکدیگر وابسته، و به طور متقابل نیازمند یکدیگرند. همبستگی، توافق با افرادی است که در یک نظام اجتماعی مشارکت می‌کنند و بویژه به دلیل هنجارها، ارزشها، عقاید و ساختارهای آن با آن جامعه احساس نزدیکی می‌کنند و به حمایت آن وابسته‌اند (باقی نصرآبادی، ۱۳۸۴: ۱۶۵).

همبستگی ملی نیز این است که شهروندان و اعضای جامعه به طور عام بر سر ارزشها و اعتقادات مشترک تفاهم و همکاری داشته باشند (حیدری، ۱۳۹۰).

همبستگی ملی به معنای احساس تعلق مشترک و جمعی افراد در اجتماعی است که در آن اشتراک سرنوشت و اشتراک فرهنگی (تعلقات دینی و ملی و نظایر آنها) میان افراد وجود دارد و هنگام نیاز، افراد نسبت به حفظ این تعلقات و اشتراکات به طور خودانگیخته، واکنش عمومی نشان می‌دهند (همان).

بنابراین، همبستگی ملی و اجتماعی، ارتباط و پیوند میان افراد جامعه بر مبنای معنوی و مادی مشترکشان است که در میدان تعاملی، عواطف و احساسات را برمی‌انگیزاند و بویژه اینکه این معنا و سطح از همبستگی میان انسانها و عوامل تحرک آنها، رشته پیونددهنده نظام اجتماعی و نیروی کشش و جاذبه‌ای است که شهروندان را به احساس مسئولیت در برابر یکدیگر و مشارکت در تصمیم‌گیریهای جمعی، مانند انتخابات، وامی‌دارد و از تفرقه، پراکندگی و واگرایی باز می‌دارد که نشانگر گسست این پیوند اجتماعی است.

۴-۳. مؤلفه‌های همبستگی ملی در ایران

با وجود تنوع فرهنگی، ابعاد مشترک هویت اسلامی-ایرانی، موجبات تفاهم، همبستگی و همدلی را فراهم آورده، و رشته‌های مودت و وفاق ملی را استحکام بخشیده و همبستگی ملی را تضمین کرده است. مردم ایران به صورت کاملاً طبیعی و در فرایند تاریخی طولانی انسجام و وحدت داشته، و اتحاد خود را طی فراز و نشیب‌های تاریخی حفظ کرده و ارتقا داده‌اند.

علاوه بر ارزشهای مشترک فرهنگی، پیوندها و تعاملات اجتماعی و ارتباطات و داد و ستدها در سطح ملی موجب پیوندهای قوی اجتماعی شده است. بنابراین مؤلفه‌های ارزشی مشترک و تعاملات و پیوندهای اجتماعی موجب شده است اتحاد ملی ایرانیان در وضعیت کاملاً طبیعی حفظ شود.

باید افزود که خرده فرهنگهای ایرانی نیز در طول تاریخ همواره مقاوم و مؤثر در حفظ فرهنگ ایرانی بوده، و علاوه بر تنوع و جذابیت بخشیدن به فرهنگ ایرانی هیچ‌گاه در صدد

تضعیف آن برنیامده‌اند. بر این اساس، مؤلفه‌های همبستگی ملی در ایران به طور عمده عبارت است از: دین، زبان فارسی، سرزمین مشترک، تاریخ مشترک، آینده مشترک، پرچم مشترک، فرهنگ و آیین مشترک.

فرهنگ و تمدن ایرانی نیز یکی از کهن‌ترین و ریشه‌دارترین فرهنگها و تمدنها در جهان است. این سرزمین پهناور با تاریخ و گذشته‌ای کهن، وارث فرهنگ و تمدنی فراگیر است که طی هزاران سال ظهور و پشت سر گذاشتن فراز و نشیبی تحول یافته و دارای دستاوردهای عظیم مادی و معنوی است. هم‌چنین در جامعه ایران، دو مؤلفه ایرانیست و اسلامیت، چنان در یکدیگر در آمیخته‌اند که مهمترین تحولات اجتماعی و سیاسی در ایران تحت تأثیر برآیند آنها بوده است. با وجود این، دشمنان با تبلیغات یا جنگ روانی خود و با تلاشهای موزیانه گوناگون خود بویژه در عرصه‌های مهمی مانند انتخابات، سعی می‌کنند بین صفوف متحد ملت اختلاف بیندازند و به بهانه قومیت، مذهب و گرایشهای صنفی وحدت کلمه را از بین ببرند. قدرتهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای مصمم به دخالت و بهره‌برداری از شکافهای اجتماعی موجود در جامعه ایران هستند. صرف نظر از ماهیت نظام جمهوری اسلامی و تمایزات ایدئولوژیک آن با نظام سلطه، وجود کشوری قدرتمند با مختصات جغرافیایی و ژئوپلیتیکی موجود، که به صورت کاملاً طبیعی مانع رشد سایر قدرتهای منطقه‌ای است، واحدهای سیاسی رقیب (اعم از همسایه و غیرهمسایه) را به تلاش برای تفرقه و تجزیه (یا حداقل ایجاد گسترش ناآرامی، اغتشاش و بی‌نظمی عمومی) در ایران وامی‌دارد؛ زیرا موقعیت خاص ایران از بعد ژئوپلیتیکی و ایدئولوژیک، همواره نگرانیهایی را برای قدرتهای منطقه‌ای و فراملی موجب خواهد شد. به این دلیل آنها مصمم به حضور و دخالت در مسائل داخلی ایران، مانند انتخابات از طریق تشویق بی‌نظمی‌ها یا حتی تقویت روندهای تجزیه‌گرایانه هستند. در این میان در کنار مردم، سیاستگذاران، مدیران و نخبگان سیاسی - اجتماعی نیز در تقویت همبستگی ملی و جلوگیری از توطئه‌های دشمنان نقش مهمی دارند.

۵. روش تحقیق

این تحقیق به لحاظ نوع تحقیق، کاربردی، و به لحاظ روش، توصیفی پیمایشی است. ابزار

گردآوری اطلاعات در تحقیق با توجه به روش، پرسشنامه است. برای تدوین گویه‌های پرسشنامه از راه‌های مختلفی بهره گرفته شده است. پاره‌ای از آنها از پرسشنامه‌های پیشین برگرفته شده و پاره‌ای دیگر متناسب با موضوع و هدف تحقیق، توسط پژوهشگر ابداع شده است و پس از پیش‌آزمون و رفع کاستیها و نقاط ضعف در قالب پرسشنامه نهایی متشکل از سؤالهایی در خصوص مراسم و مناسبت‌های انقلابی، مراسم و مناسبت‌های ملی و مراسم و مناسبت‌های مذهبی در بین نمونه مورد بررسی اجرا شده است. در پیش‌آزمون ده پرسشنامه به منظور روایی و اعتبار پرسشنامه در بین مسئولان و کارشناسان حوزه فرهنگی توزیع و جمع‌آوری شد و تک‌تک سؤالات و کل پرسشنامه مورد ارزیابی قرار گرفت. به منظور روایی طیف‌های پرسشنامه از روش دونیمه‌سازی استفاده شده است به این ترتیب که سؤالات در هر شاخص به دو قسمت تقسیم، و بین دونیمه ضریب همبستگی محاسبه شد که مقدار آلفای کرونباخ گویای روایی زیاد پرسشنامه در خصوص تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی است. حجم نمونه ۵۰ نفر به صورت هدفمند از بین خبرگان و کارشناسان آشنا به موضوع تحقیق انتخابات برگزیده شده که شامل مدیران ارشد، استادان دانشگاه و پژوهشگران و کارشناسان هستند. در این تحقیق به منظور مقایسه داده‌ها از روش درصدگیری به همراه میانگین رتبه‌ای داده‌ها استفاده شده است. هم‌چنین از آزمون t زوج شده برای مقایسه میانگینهای متغیرهای تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان و از رگرسیون چندگانه و تحلیل مسیر برای سنجش عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان و میزان واریانس تبیین شده توسط این عوامل استفاده شده است ضمن اینکه تمامی محاسبات آماری این تحقیق در محیط نرم‌افزاری SPSS انجام گردید.

۶. یافته‌های تحقیق

عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی

جدول ۳. عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی از نظر پاسخگویان (درصد)

رتبه	میانگین رتبه‌ای	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میزان عوامل
۱	۴/۸۶	۰	۰	۰	۱۴	۸۶	دین و مذهب
۲	۴/۶۱	۰	۲	۲	۳۴	۶۲	هویت ملی جامعه
۳	۴/۵۲	۰	۲	۴	۳۴	۶۰	سرزمین
۴	۴/۴۰	۰	۰	۱۰	۴۰	۵۰	دشمن مشترک
۵	۴/۳۶	۰	۰	۱۰	۴۴	۴۶	فرهنگ، هنر و ادبیات
۶	۴/۱۴	۰	۲	۱۲	۶۰	۲۶	هویت تاریخی
۷	۴/۱۰	۰	۴	۱۴	۵۰	۳۲	زبان

عوامل مؤثر در تربیت اجتماعی

جدول ۴. عوامل مؤثر در تربیت اجتماعی ملی از نظر پاسخگویان (درصد)

رتبه	میانگین رتبه‌ای	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میزان عوامل
۱	۴/۵۲	۰	۰	۶	۳۶	۵۸	درک نقش
۲	۴/۴۲	۰	۰	۶	۴۶	۴۸	احساس
۳	۴/۴۰	۰	۰	۱۲	۳۶	۵۲	شناخت

بررسی تأثیر مراسم و مناسبت‌های ملی در تقویت همبستگی و وحدت ملی با تأکید بر تربیت اجتماعی جوانان

جدول ۵. عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان (درصد)

تربیت اجتماعی جوانان							تقویت وحدت ملی							میزان (درصد)	شاخصها
رتبه*	میانگین رتبه‌ای	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	رتبه	میانگین رتبه‌ای	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد		
۴	۴/۴۹	۰	۲	۲	۴۶	۵۰	۱	۴/۵۳	۰	۲	۴	۳۸	۵۶	احیای ارزشهای معنوی و فرهنگی انقلاب	
۶/۵	۴/۳۸	۰	۴	۱۴	۳۲	۵۰	۲	۴/۴۹	۰	۲	۶	۳۸	۵۴	اولویت منافع ملی نسبت به منافع شخصی	
۶/۵	۴/۳۸	۰	۰	۱۲	۳۸	۵۰	۳/۵	۴/۴۸	۰	۲	۴	۳۸	۵۶	تقویت روحیه افتخار و بالندگی به انقلاب و تاریخ آن	
۱۱	۴/۰۶	۰	۰	۲۲	۵۰	۲۸	۳/۵	۴/۴۸	۰	۰	۸	۳۶	۵۶	افزایش آگاهی عمومی نسبت به اهداف و ماهیت انقلاب	
۵	۴/۴۰	۰	۰	۸	۴۴	۴۸	۵	۴/۴۶	۰	۰	۶	۴۲	۵۲	تبیین و ترویج و تعمیق آرمانها و ارزشها	
۱/۵	۴/۵۶	۰	۰	۴	۳۶	۶۰	۶	۴/۴۲	۰	۰	۶	۴۶	۴۸	تقویت امید به آینده (امید و نشاط)	
۱۲	۳/۹۶	۰	۰	۳۴	۳۶	۳۰	۷	۴/۳۸	۰	۰	۱۰	۴۲	۴۸	دشمن شناسی و استکبارستیزی	
۹	۴/۲۲	۰	۰	۲۰	۳۸	۴۲	۸	۴/۳۶	۰	۰	۱۰	۴۴	۴۶	حفظ خاطرات و یادمانهای ارزشی انقلاب	
۸	۴/۳۶	۰	۲	۶	۴۶	۴۶	۹	۴/۳۴	۰	۰	۱۴	۳۸	۴۸	تقویت روحیه ایثار و از خود گذشتگی	
۳	۴/۵۴	۴	۲	۶	۲۴	۶۴	۱۰	۴/۳۱	۴	۲	۱۲	۳۶	۴۶	روحیه خودباوری و اعتماد به نفس	
۱۰	۴/۱۴	۲	۲	۱۴	۵۰	۳۲	۱۱	۴/۱۸	۲	۴	۱۲	۴۴	۳۸	تبیین کارآمدی نظام	
۱/۵	۴/۵۶	۴	۲	۶	۲۴	۶۴	۱۲	۴/۱۰	۰	۴	۲۰	۴۶	۳۰	مسئولیت‌پذیری و نقش آفرینی	

مراسم و مناسبت‌های انقلابی

(۱۵امه) جدول ۵. عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان (درصد)

شاخصها	میزان (درصد)	تقویت وحدت ملی						تربیت اجتماعی جوانان					
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	رتبه	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	رتبه*
مراسم و مناسبت‌های ملی	همبستگی و وحدت ملی	۷۸	۲۰	۲	۰	۰	۱	۴۸	۳۴	۱۶	۲	۰	۴
	ایجاد و حفظ هویت ملی	۷۲	۲۸	۰	۰	۰	۲	۵۰	۴۲	۸	۰	۲	
	افزایش نشاط و امید به زندگی	۵۰	۳۶	۱۰	۲	۲	۳	۶۸	۲۸	۲	۲	۱	
	صله رحم، آشتی و رفع کدورتها و مهرورزی	۴۰	۴۴	۱۲	۴	۰	۴	۴۴	۶۶	۱۰	۰	۳	
	تکریم قرآن، رسول‌الله و ائمه(ع)	۶۸	۲۸	۴	۰	۰	۱	۷۲	۱۸	۱۰	۰	۱	
مراسم و مناسبت‌های مذهبی	تعمیق اعتقادات دینی و افزایش ایمان الهی	۶۲	۲۸	۱۰	۰	۰	۲	۶۶	۳۰	۲	۰	۳	
	ولایت‌مداری	۶۴	۳۰	۲	۲	۰	۳	۵۲	۳۶	۸	۲	۵	
	تقویت مبانی و ارزشهای معنوی	۵۴	۴۲	۴	۰	۰	۴	۶۴	۲۸	۸	۰	۴	
	تأکید بر فطرت الهی و دوری از زشتیها	۴۰	۴۴	۱۰	۶	۰	۵	۷۰	۲۲	۸	۰	۲	

*. اگر میانگین رتبه‌ای دو متغیر با هم برابر شود، رتبه‌ها گره‌دار نامیده می‌شود و رتبه هر متغیر از مجموع رتبه‌های گره‌دار، تقسیم بر تعداد آن محاسبه می‌شود.

بررسی تأثیر مراسم و مناسبت‌های ملی در تقویت همبستگی و وحدت ملی با تأکید بر تربیت اجتماعی جوانان

فرضیه ۱. در شاخص مراسم و مناسبت‌های انقلابی، بین میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان اختلاف معنی‌داری هست.

جدول ۶. میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان در شاخص مراسم و مناسبت‌های انقلابی

متغیرها	میانگین	آزمون تی (t)	درجه آزادی (d.f)	سطح معنی‌داری (sig)
تقویت وحدت ملی	۴/۳۸	۱/۰۶۰	۴۹	۰/۲۹۵
تربیت اجتماعی جوانان	۴/۳۳			

نتایج نشان می‌دهد که در مجموع میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی جوانان و میانگین نمره عوامل مؤثر در تربیت اجتماعی جوانان در شاخص مراسم و مناسبت‌های انقلابی به ترتیب ۴/۳۸ و ۴/۳۳ بوده که این میانگین‌ها هر دو در حد «خیلی زیاد» است. نتایج جدول (۶) نشان می‌دهد که بین میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان در شاخص مراسم و مناسبت‌های مذهبی تفاوت قابل ملاحظه‌ای نیست به طوری که آزمون تی با نمونه‌های مستقل با میزان اطمینان ۹۵ درصد، تفاوت معنی‌داری را بین میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و میانگین نمره عوامل مؤثر در تربیت اجتماعی جوانان را در این شاخص نشان نمی‌دهد.

فرضیه ۲. در شاخص مراسم و مناسبت‌های ملی، بین میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان اختلاف معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۷. میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان در شاخص مراسم و مناسبت‌های ملی

متغیرها	میانگین	آزمون تی (t)	درجه آزادی (d.f)	سطح معنی‌داری (sig)
تقویت وحدت ملی	۴/۵۱	۱/۵۱۶	۴۹	۰/۱۳۶
تربیت اجتماعی جوانان	۴/۴۳			

نتایج نشان می‌دهد که در مجموع میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی جوانان و میانگین نمره عوامل مؤثر در تربیت اجتماعی جوانان در شاخص و مناسبت‌های ملی به ترتیب ۴/۵۱ و ۴/۴۳ بوده که این میانگین‌ها هر دو در حد «خیلی زیاد» است. نتایج جدول (۷) نشان می‌دهد که بین میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان در شاخص و مناسبت‌های ملی تفاوت قابل ملاحظه‌ای نیست به طوری که آزمون تی با نمونه‌های مستقل با میزان اطمینان ۹۵ درصد، تفاوت معنی‌داری را بین میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و میانگین نمره عوامل مؤثر در تربیت اجتماعی جوانان را در شاخص و مناسبت‌های ملی نشان نمی‌دهد.

فرضیه ۳. در شاخص مراسم ملی - مذهبی، بین میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان اختلاف معنی‌داری هست.

جدول ۸. میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان در شاخص مراسم ملی - مذهبی

متغیرها	میانگین	آزمون تی (t)	درجه آزادی (d.f)	سطح معنی‌داری (sig)
تقویت وحدت ملی	۴/۴۷	-۱/۲۸۰	۴۹	۰/۲۰۶
تربیت اجتماعی جوانان	۴/۵۵			

نتایج نشان می‌دهد که در مجموع میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی جوانان و میانگین نمره عوامل مؤثر در تربیت اجتماعی جوانان در شاخص مراسم ملی - مذهبی به ترتیب ۴/۴۷ و ۴/۵۵ بوده که این میانگین‌ها هر دو در حد «خیلی زیاد» است. نتایج جدول (۸) نشان می‌دهد که بین میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان در شاخص مراسم ملی - مذهبی تفاوت قابل ملاحظه‌ای نیست به طوری که آزمون تی با نمونه‌های مستقل با میزان اطمینان ۹۵ درصد، تفاوت معنی‌داری را بین میانگین نمره عوامل مؤثر در تقویت وحدت ملی و میانگین نمره عوامل مؤثر در تربیت اجتماعی جوانان را در شاخص مراسم ملی - مذهبی نشان نمی‌دهد.

ضریب همبستگی

ضریب‌های همبستگی نشان می‌دهد رابطه بین متغیرهای مستقل و مناسبت‌های انقلابی و مناسبت‌های ملی و مناسبت‌های مذهبی با تقویت وحدت ملی رابطه‌ای مستقیم است به طوری که بیشترین رابطه به متغیر مراسم و مناسبت‌های انقلابی ($R = 0/845$) و در مرتبه بعد مراسم و مناسبت‌های ملی ($R = 0/844$) مربوط است.

جدول ۹. ضریب همبستگی شاخص تقویت وحدت ملی با شاخصهای مراسم و مناسبت‌های انقلابی، ملی و مذهبی

شاخصها	شاخصهای آماری	۱	۲	۳	۴
تقویت وحدت ملی	ضریب همبستگی	۱			
	سطح معنی‌داری				
مراسم و مناسبت‌های انقلابی	ضریب همبستگی	۰/۸۴۵ ^{°°}	۱		
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۲			
مراسم و مناسبت‌های ملی	ضریب همبستگی	۰/۸۴۴ ^{°°}	۰/۸۶۴ ^{°°}	۱	
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۲	۰/۰۰۱		
مراسم و مناسبت‌های مذهبی	ضریب همبستگی	۰/۸۱۸ ^{°°}	۰/۹۲۹ ^{°°}	۰/۷۶۲ [°]	۱
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۴	۰/۰۰۰	۰/۰۱۰	

°° سطح معنی‌داری ادرصد (۰/۰۱)

° سطح معنی‌داری ۵درصد (۰/۰۵)

ضریبهای همبستگی نشان می‌دهد رابطه بین متغیرهای مستقل مراسم و مناسبتهای انقلابی، مراسم و مناسبتهای ملی و مراسم و مناسبتهای مذهبی با تربیت اجتماعی جوانان، مستقیم است به طوری که بیشترین رابطه به متغیر مراسم و مناسبتهای انقلابی ($R = 0/726$) و در مرتبه بعد مراسم و مناسبتهای ملی ($R = 0/707$) مربوط است.

جدول ۱۰. ضریب همبستگی شاخص تربیت اجتماعی با شاخصهای مراسم و مناسبتهای انقلابی، مراسم و مناسبتهای ملی و مراسم و مناسبتهای مذهبی

شاخصها	شاخصهای آماری	۱	۲	۳	۴
تقویت وحدت ملی	ضریب همبستگی	۱			
	سطح معنی داری				
مراسم و مناسبتهای انقلابی	ضریب همبستگی	$0/726^*$	۱		
	سطح معنی داری	$0/018$			
مراسم و مناسبتهای ملی	ضریب همبستگی	$0/683^*$	$0/722^*$	۱	
	سطح معنی داری	$0/029$	$0/018$		
مراسم و مناسبتهای مذهبی	ضریب همبستگی	$0/707^*$	$0/404$	$0/623$	۱
	سطح معنی داری	$0/022$	$0/540$	$0/247$	

*. سطح معنی داری ۵ درصد ($0/05$) ** سطح معنی داری ۱ درصد ($0/01$)

تحلیل چند متغیره

رگرسیون چند متغیری روش تحلیل نیرومندی است برای تحلیل دو یا چند متغیر مستقل در تغییرات متغیر وابسته و معمولاً برای متغیرهای فاصله‌ای است (کرلینجر، ۱۳۶۶: ۹-۱۰). به طور کلی برای به الگو در آوردن متغیرهای تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان (متغیرهای پاسخ) در رگرسیون چندگانه از چندین متغیر مراسم و مناسبتهای انقلابی، مراسم و مناسبتهای ملی و مراسم و مناسبتهای مذهبی (متغیرهای پیش بین) استفاده شد. برای هر یک از افراد نمونه مقادیر متغیر پاسخ و مقادیر هر یک از متغیرهای پیش بین جمع آوری و به ماتریس داده‌ها اضافه شد.

ارزیابی تأثیرات جمعی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته به روش مرحله به مرحله (Stepwise)

نتایج نشان می‌دهد که معادله رگرسیونی روش مرحله به مرحله در سطح معنی‌داری ۵ درصد دارای سه مرحله است. برطبق نتایج ضریب رگرسیونی چند متغیره در مرحله سه ۰/۸۴۲ است ($R= 0/842$) و ضریب تعیین در این مرحله نشان می‌دهد با سه متغیر مراسم و مناسبت‌های انقلابی، مراسم و مناسبت‌های ملی و مراسم و مناسبت‌های مذهبی می‌تواند در مجموع ۷۱ درصد واریانس متغیر وابسته (تقویت وحدت ملی) را پیش‌بینی و تبیین کند.

طبق نتایج ضریب رگرسیونی چند متغیره در مرحله سه ۰/۷۹۳ است ($R= 0/793$) و ضریب تعیین در این مرحله نشان می‌دهد با سه متغیر مراسم و مناسبت‌های انقلابی، مراسم و مناسبت‌های ملی و مراسم و مناسبت‌های مذهبی می‌تواند در مجموع ۶۳ درصد واریانس متغیر وابسته (تربیت اجتماعی جوانان) را پیش‌بینی و تبیین کند.

در جدول سهم متغیرهای مستقل وارد شده در معادله در تبیین واریانس متغیر وابسته تقویت وحدت ملی در سه مرحله به ترتیب براساس میزان اثرگذاری نشان داده شده است؛ بیشترین میزان تأثیر به مراسم ملی - سنتی و کمترین میزان تأثیر به متغیر مراسم ملی - انقلابی تعلق دارد.

در جدول سهم متغیرهای مستقل وارد شده در معادله در تبیین واریانس متغیر وابسته تربیت اجتماعی جوانان در سه مرحله به ترتیب براساس میزان اثرگذاری نشان داده شده است؛ بیشترین میزان تأثیر به مراسم و مناسبت‌های ملی و کمترین تأثیر به متغیر مراسم و مناسبت‌های مذهبی تعلق دارد.

جدول ۱۱. توزیع ضریب همبستگی، ضریب تعیین و آزمون F عوامل مؤثر بر تقویت وحدت ملی روش مرحله به مرحله (Stepwise)

Sig	آزمون F	میزان افزایش R^2 از یک مرحله به مرحله دیگر	R^2	میزان افزایش R از یک مرحله به مرحله دیگر	R	متغیرها
۰/۰۰۰	۴۳/۶۸۳		۰/۳۸۳		۰/۶۱۹	مراسم و مناسبت انقلابی
۰/۰۰۰	۳۹/۹۰۶	۰/۲۴۰	۰/۶۲۳	۰/۱۷۰	۰/۷۸۹	مراسم و مناسبت ملی
۰/۰۰۰	۳۳/۱۹۴	۰/۰۸۷	۰/۷۱۰	۰/۰۵۴	۰/۸۴۳	مراسم و مناسبت مذهبی

جدول ۱۲. توزیع ضریب همبستگی، ضریب تعیین و آزمون F عوامل مؤثر بر تربیت اجتماعی جوانان روش مرحله به مرحله (Stepwise)

Sig	آزمون F	میزان افزایش R^2 از یک مرحله به مرحله دیگر	R^2	میزان افزایش R از یک مرحله به مرحله دیگر	R	متغیرها
۰/۰۰۰	۲۳/۷۸۶		۰/۳۴۷		۰/۵۸۹	مراسم و مناسبت انقلابی
۰/۰۰۰	۲۹/۷۰۵	۰/۰۲۸	۰/۳۷۵	۰/۰۲۳	۰/۶۱۲	مراسم و مناسبت ملی
۰/۰۰۰	۳۲/۱۹۸	۰/۲۵۵	۰/۶۳۰	۰/۱۸۱	۰/۷۹۳	مراسم و مناسبت مذهبی

تحلیل مسیر

تحلیل مسیر شیوه‌ای در تحلیل و ارائه نتایج است که بر شیوه رگرسیون استوار است و برای آزمون مدل‌های علی به کار می‌رود و مستلزم تنظیم مدلی به صورت علی است. در تحلیل مسیر از ضرایب تعیین استفاده می‌شود. از این رو می‌توان میزان مناسب بودن مدل را ارزیابی کرد و با استفاده از ضرایب بتا (β) مقدار اثر هر متغیر را تعیین کرد. در تحلیل مسیر دو شرط اساسی برای رسم نمودار لازم است که عبارت است از: نظم علی و بستگی علی (دواس، ۱۳۷۶: ۲۲۲) که هر دو در این تحقیق رعایت شده است.

بررسی تأثیر مراسم و مناسبت‌های ملی در تقویت همبستگی و وحدت ملی با تأکید بر تربیت اجتماعی جوانان

در این تحقیق برای ارزیابی میزان تناسب و اثر متغیرهای مستقل مدل نسبت به هم و نسبت به متغیرهای وابسته (تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان) از تحلیل مسیر استفاده شده است. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود بین متغیرهای مستقل مؤثرترین اثر در مجموع (مستقیم و غیر مستقیم) به متغیر صلح‌رحم، آشتی و رفع کدورت‌ها و مهرورزی در مراسم و مناسبت‌های ملی ($\beta = 0/500$) و کمترین اثر به متغیر افزایش آگاهی عمومی نسبت به اهداف و ماهیت انقلاب ($\beta = 0/000$) در جشنهای ملی-انقلابی مربوط است.

در مجموع حدود ۷۱ درصد واریانس متغیر تقویت وحدت ملی و ۶۳ درصد متغیر تربیت اجتماعی جوانان توسط تمام متغیرها تبیین می‌شود و به ترتیب تنها ۲۹ درصد و ۳۷ درصد به کمیت خطا (عوامل ناشناخته) مربوط می‌شود.

جدول ۱۳. توزیع تأثیرات مستقیم بر متغیر وابسته

شاخصها	متغیرها	تقویت وحدت ملی	تربیت اجتماعی جوانان
		تأثیرات مستقیم (β)	تأثیرات مستقیم (β)
مراسم و مناسبت‌های انقلابی	دشمن شناسی و استکبارستیزی	۰/۴۶۸	۰/۱۳۷
	تبیین کارآمدی نظام	۰/۲۱۰	۰/۱۳۵
	افزایش آگاهی عمومی نسبت به اهداف و ماهیت انقلاب	۰	۰/۱۰۶
	تبیین و ترویج و تعمیق آرمانها و ارزشها	۰/۰۵۳	۰/۱۳۰
	احیای ارزشهای معنوی و فرهنگی انقلاب	۰/۱۴۸	۰/۱۵۵
	حفظ خاطرات و یادمانهای ارزشی انقلاب	۰/۰۹۲	۰/۱۳۶
	تقویت روحیه ایثار و از خودگذشتگی	۰/۳۹۶	۰/۱۵۰
	روحیه خودباوری و اعتمادبه‌نفس	-۰/۱۴۵	۰/۱۰۸
	تقویت روحیه افتخار و بالندگی به انقلاب و تاریخ آن	۰/۱۶۹	۰/۱۱۶
	تقویت امید به آینده (امید و نشاط)	-۰/۱۹۸	۰/۱۴۴
	مسئولیت‌پذیری و نقش‌آفرینی	۰/۳۷۶	۰/۱۴۱
	اولویت منافع ملی نسبت به منافع شخصی	۰/۳۶۸	۰/۱۵۹

(ادامه) جدول ۱۳. توزیع تأثیرات مستقیم بر متغیر وابسته

شاخصها	متغیرها	تقویت وحدت ملی	تربیت اجتماعی جوانان
		تأثیرات مستقیم (β)	تأثیرات مستقیم (β)
مراسم و مناسبت‌های ملی	صله رحم، آشتی و رفع کدورتها و مهرورزی	۰/۵۰۰	۰/۳۲۸
	همبستگی و وحدت ملی	۰/۳۰۲	۰/۲۰۰
	افزایش نشاط و امید به زندگی	۰/۴۷۶	۰/۴۱۳
	ایجاد و حفظ هویت ملی	۰/۲۸۸	۰/۳۳۵
مراسم و مناسبت‌های ملی - مذهبی	تقویت مبانی و ارزشهای معنوی	۰/۲۱۲	۰/۳۰۱
	تکریم قرآن، رسول‌الله و ائمه(ع)	۰/۲۰۵	۰/۳۱۳
	تعمیق اعتقادات دینی و افزایش ایمان الهی	۰/۲۴۷	۰/۳۹۳
	تأکید بر فطرت الهی و دوری از زشتیها	۰/۳۱۰	۰/۲۷۶
	ولایتمداری	۰/۲۹۷	۰/۲۶۳

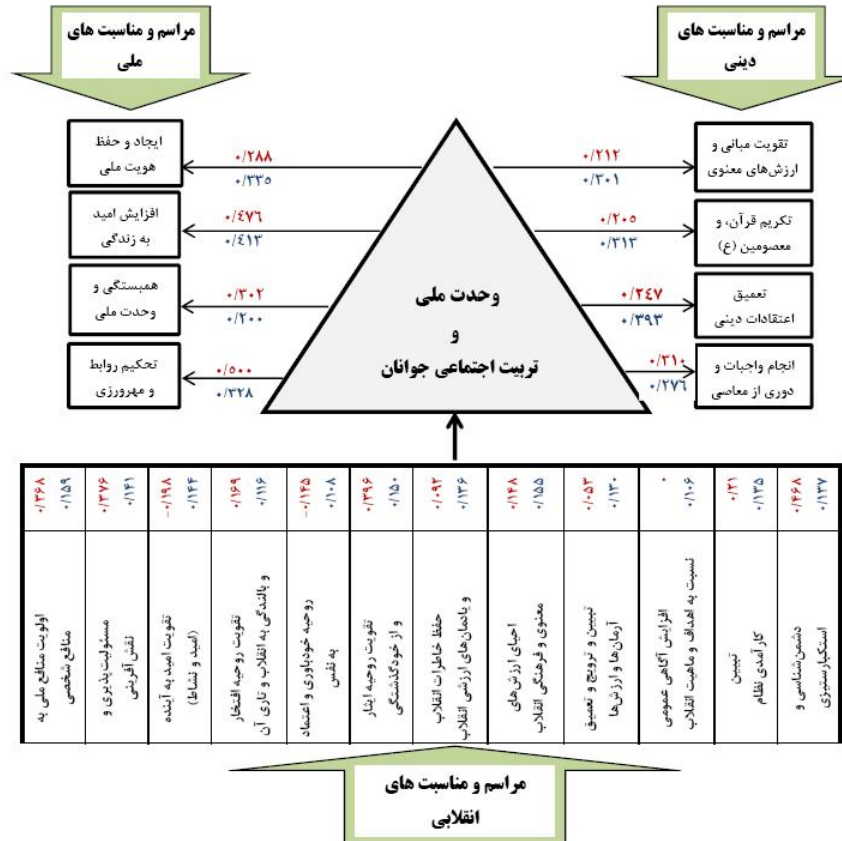
۷. نتیجه گیری و پیشنهادها

۷-۱. عوامل مؤثر بر تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان

از نظر پاسخگویان بیشترین عامل اثرگذار در تقویت وحدت ملی، مذهب با میانگین ۴/۸۶ و به ترتیب هویت ملی جامعه و سرزمین مشترک برشمرده شده است. هرچند تمام عوامل در تقویت وحدت ملی به سهم خویش مؤثر است در این میان زبان با میانگین ۴/۱۰ کمترین تأثیر را در وحدت ملی دارد. شاید بتوان گفت که عواملی که به مشترکات اشاره دارد از جمله دین، هویت ملی و سرزمین مشترک از مؤثرترین عوامل تقویت وحدت ملی به شمار می‌رود.

هم‌چنین هرچند تأثیر عوامل شکل‌دهنده در تربیت اجتماعی از نظر صاحب‌نظران یکسان بیان شده بین این عوامل در ک نقش (۴/۵۲) از وزن بیشتری برخوردار است؛ به عبارت دیگر آنچه در تربیت جوانان باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد، تبیین نقش و چگونگی ایفای نقش جوانان در اجتماع است که می‌تواند تأثیر بسزایی در تربیت اجتماعی آنان داشته باشد.

بررسی تأثیر مراسم و مناسبت‌های ملی در تقویت همبستگی و وحدت ملی با تأکید بر تربیت اجتماعی جوانان

شکل ۱. مدل تحلیل مسیر، مراسم و مناسبت‌های مذهبی، ملی و انقلابی در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان

۲-۷. جشنها و تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی

تأثیر جشنها با شاخصها و رویکردهای متفاوت و از طریق تأثیرگذاری بر یکی از عوامل مؤثر بر تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان در جدول (۵) مورد بررسی قرار گرفته است که

با تدقیق در آن مشخص می‌شود که مراسم و مناسبت‌های انقلابی با توجه به احیای ارزش‌های معنوی و فرهنگی انقلاب می‌تواند بیشترین تأثیر را در تقویت وحدت ملی داشته باشد و هم‌چنین از طریق تقویت امید به آینده و با ایجاد مسئولیت‌پذیری و نقش‌آفرینی بین جوانان تأثیر بسزایی در تربیت اجتماعی جوانان داشته باشد.

جشن‌های مراسم و مناسبت‌های ملی نیز با ایجاد همبستگی در تقویت وحدت ملی تأثیرگذار، و با افزایش نشاط و امید به زندگی بیشترین رتبه را در تربیت اجتماعی جوانان دارا است. هرچند مراسم و مناسبت‌های مذهبی به سهم خود در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان مؤثر است، نتیجه بررسی داده‌ها نشانگر این است که شاخص‌های مراسم و مناسبت‌های مذهبی نسبت به دو جشن دیگر از رتبه کمتری برای تأثیر بر تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان دارد. با نگاه اجمالی به سه فرضیه پژوهش در جدول‌های (۶-۸) درمی‌یابیم که هیچ‌گونه تفاوت معنی‌داری در شاخص‌های مراسم و مناسبت‌های مذهبی، انقلابی و ملی وجود ندارد و به‌عبارت دیگر می‌توان ادعا کرد که این جشن‌ها از طریق شاخص‌های ویژه خود تأثیر مشابهی دارد و هم‌چنین تأثیر این جشن‌ها در تقویت وحدت ملی در مقایسه با تربیت اجتماعی جوانان تفاوت معنی‌داری ندارد.

۷-۳. بررسی ضریب همبستگی متغیرهای مستقل جشن‌ها با تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان

با ملاحظه جدول (۹) همان‌گونه که در بررسی جدول (۵) ملاحظه شد، جشن‌های ملی انقلابی از ضریب همبستگی بیشتری در تقویت وحدت ملی برخوردار است و می‌شود این‌گونه برداشت کرد که توجه و رونق دادن به این‌گونه جشن‌ها می‌تواند به ارتقا و همبستگی بیشتر ملی منجر گردد. هرچند مراسم و مناسبت‌های مذهبی به میزان خود در تقویت وحدت ملی تأثیرگذار است، می‌شود گفت که در مقایسه با مراسم و مناسبت‌های انقلابی تأثیر کمتری در تقویت وحدت ملی دارد.

هم‌چنین ضریب همبستگی جشن‌ها در رابطه با تقویت وحدت ملی با یکدیگر نیز نشاندهنده بیشترین همبستگی بین مراسم و مناسبت‌های انقلابی و مراسم و مناسبت‌های مذهبی است و هم‌چنین کمترین همبستگی بین مراسم و مناسبت‌های ملی و مراسم و مناسبت‌های مذهبی است؛ به‌عبارت دیگر

زیاد بودن ضریب همبستگی مراسم و مناسبت‌های انقلابی و مراسم و مناسبت‌های مذهبی نشان‌دهنده تعامل و به هم پیوسته‌تر بودن این دو گونه جشنها با هم است که در ایدئولوژیک بودن انقلاب اسلامی ایران ریشه دارد.

ضریب همبستگی مراسم و مناسبت‌های انقلابی در تربیت اجتماعی جوانان همانند تقویت وحدت ملی بیشترین، و بیانگر این است که مراسم و مناسبت‌های انقلابی می‌تواند بیشترین تأثیر را در مقایسه با سایر جشنها در تقویت وحدت ملی و با همبستگی کمتر در تربیت اجتماعی جوانان دارا باشد. بر خلاف قسمت قبل در این حوزه مراسم و مناسبت‌های ملی کمترین همبستگی را با تربیت اجتماعی جوانان دارد و در مرتبه آخر قرار گرفته است؛ بدین ترتیب با عنایت با شاخصهای هر یک از جشنها می‌توان ادعا کرد که مراسم و مناسبت‌های انقلابی بیشترین همبستگی را با تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان دارد و تمرکز بر اجرای هر چه پر محتواتر و غنی‌تر آنها، اهداف مورد نظر را مناسبت‌ر تأمین می‌کند.

۷-۴. اثر شاخصهای جشنها بر تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان

نتیجه بررسیها نشان می‌دهد که شاخصهای برشمرده برای جشنهای سه‌گانه توانسته است بیش از ۷۰٪ تقویت وحدت ملی را پوشش دهد و از قوت خوبی برخوردار است و البته می‌توان با مطالعه و تحقیق بیشتر به غنای این شاخصها افزود. ضمناً بیانگر این است که شاخصها، ۶۳ درصد تربیت اجتماعی جوانان را پیش‌بینی می‌کند که نسبت به تقویت وحدت ملی کمتر است و ضرورت بررسی بیشتر شاخصها را طلب می‌کند؛ به عبارت دیگر جشنهای سه‌گانه می‌تواند تا ۷۰ درصد در تقویت وحدت ملی و ۶۳ درصد در تربیت اجتماعی جوانان کاربرد داشته باشد و ضروری است عوامل ناشناخته دیگری که در این امر می‌تواند تأثیر گذار باشد، مورد شناسایی قرار گیرد.

۷-۵. بررسی اثر مستقیم شاخصهای جشنها بر تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان

صله‌رحم و رفع کدورتها و آشتی، که یکی از سنتهای دیرین ایرانیان و هم‌چنین از آموزه‌های

اسلام است در بررسیها به عنوان مؤثرترین شاخص در ایجاد و تقویت وحدت ملی شناخته شده است؛ امری که هر چند در سالهای اخیر بین جامعه کمرنگ شده است، این بررسی نشان می‌دهد که با توجه و احیای آن تاچه میزان می‌تواند مقوم وحدت و همبستگی ملی باشد که این امر بیشتر از طریق مراسم و مناسبتهای ملی تأمین می‌شود.

افزایش نشاط و امید به زندگی یکی دیگر از شاخصهای جشنهاست که در بررسیها بیشترین تأثیر را در تربیت اجتماعی جوانان به خود اختصاص داده است (۰/۴۱۳).

دشمن شناسی و استکبار ستیزی یکی از بیشترین تأثیرات مستقیم را تقویت وحدت ملی دارد و تأکیدی بر تأثیر زیاد مراسم و مناسبتهای انقلابی از طریق این شاخص به تقویت وحدت ملی است.

یکی از شاخصهایی که بالنسبه از بیشترین تأثیر بر تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان برخوردار است، افزایش نشاط و امید به زندگی است و این نکته را یادآوری می‌کند که نشاط‌افزایی و نگاهی امیدوارانه به آینده در جشنها می‌تواند نقش بسزایی در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان داشته باشد.

پیشنهادها

۱. بررسی تأثیر برگزاری جشنهای در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان از نظر مردم
۲. تأثیر متقابل مراسم و مناسبتهای انقلابی با مراسم و مناسبتهای ملی و مذهبی
۳. مراسم و مناسبتهای انقلابی و تأثیر آن در تقویت وحدت ملی با توجه به نظامهای حکومتی
۴. بررسی عوامل ناشناخته مؤثر بر تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان
۵. استاندارد کردن شاخصهای تأثیرگذار در هر یک از مراسم و مناسبتهای انقلابی و مذهبی
۶. بررسی تأثیر جشنهای مختلف در کشور و اولویت‌بندی آنها در تقویت وحدت ملی
۷. آسیب شناسی جشنهای ملی به منظور بهبود تأثیر آنها در تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان
۸. بررسی تأثیر متقابل تقویت وحدت ملی و تربیت اجتماعی جوانان

فهرست منابع

۱. امام خمینی (ره). پیام رادیو تلویزیونی به مناسبت نوروز ۱۳۶۰.
۲. آقا بخشی علی (۱۳۷۶). فرهنگ علوم سیاسی. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
۳. احمدی، حمید (۱۳۷۸). قومیت و قوم‌گرایی در ایران از افسانه تا واقعیت. تهران: نشر نی.
۴. امیراحمدیان، بهرام (۱۳۸۵). «نقش نوروز در بازسازی حوزه تمدن و نفوذ ایران در آسیای مرکزی و قفقاز». همشهری دیپلماتیک. شماره ۱۲.
۵. باقی نصرآبادی، علی (۱۳۸۴). «همبستگی اجتماعی و مشارکت عمومی». حصون. زمستان. شماره ۶.
۶. چلبی، مسعود (۱۳۷۸). «میزگرد همبستگی ملی و وفاق اجتماعی». فصلنامه مطالعات ملی. ش اول.
۷. حاجیانی، ابراهیم (۱۳۷۹). «تحلیل جامعه‌شناختی هویت ملی در ایران و طرح چند فرضیه». فصلنامه مطالعات ملی. س دوم. ش ۵.
۸. دورکیم، امیل (۱۳۸۶). تقسیم‌کار اجتماعی. انتشارات قلم.
۹. ذوقی، ایرج (۱۳۶۸). تاریخ روابط سیاسی ایران با قدرتهای بزرگ. ۲ جلد. تهران: پازنگ.
۱۰. رجب‌نسب حمید (۱۳۸۰). توسعه و همبستگی ملی در ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
۱۱. رزازی‌فر، افسر (۱۳۷۹). «الگوی جامعه‌شناختی هویت ملی در ایران». فصلنامه مطالعات ملی. س دوم. ش ۵.
۱۲. روح‌الامینی، محمود (۱۳۷۸). آیینها و جشنهای کهن در ایران امروز. ج ۱. ص ۱۷. تهران.
۱۳. شیخاوندی، داور (۱۳۸۰). ناسیونالیسم و هویت ایرانی. تهران: مرکز بازشناسی اسلام و ایران.
۱۴. صدر، ضیاء (۱۳۷۷). کثرت قومی و هویت ملی. تهران: اندیشه نو.
۱۵. عابدی، حمید (۱۳۸۵). سبک زندگی. مجله حوزه. خرداد و تیر. ش ۲۹.
۱۶. علیخانی، علی‌اکبر (۱۳۸۳). مجموعه مقالات هویت در ایران. تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.

۱۷. غزلیات فریدالدین ابو حامد محمد بن ابراهیم کدکنی نیشابوری مشهور به عطار نیشابوری.
۱۸. قاسمی، حاکم (۱۳۸۶). «همبستگی ملی در کتب درسی دوره ابتدایی». فصلنامه مطالعات ملی.
۱۹. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
۲۰. گیویان، عبدالله (۱۳۸۵). «آیین، آیینی سازی و فرهنگ عامه پسند دینی». فصلنامه انجمن ایرانی.

21. www.ccoip.ir
22. www.leader.ir